

Marie Jandásková:
Svatý Jan Nepomucký: legenda a antilegenda v české literatuře
(posudek oponenta bakalářské práce)

Bakalářská práce Marie Jandáskové vyniká zjevnými přednostmi (osobní zaujetí, obsáhlá práce s odbornou literaturou) a proto ji hodnotím jako vyhovující. Úkolem oponenta je však především kritické zhodnocení práce a upozornění na její nedostatky, proto se nadále budu věnovat především jim.

Předložená práce je totiž také ukázkou toho, jak snadno se mohou uvedené přednosti zvrátit ve svůj pravý opak. S odbornou literaturou pracuje autorka tak důsledně, že zcela opomíjí to základní – totiž prameny. V literatuře mezi nimi uvádí pouze Balbínův Život svatého Jana, vše ostatní cituje nebo parafrázuje ze sekundárních zdrojů. Tohoto postupu, pochopitelného snad u obtížně dostupných středověkých textů, se důsledně drží i při práci s texty dostupnými (Beckovského Poselkyně), dokonce nedávno vydanými (Hájkova Kronika) nebo i novodobými (v soupisu literatury není uveden – namátkou – Arbes, Havlíček Borovský, Jirásek, Kollár, Šotola, Zahradníček...; vede ji to ovšem k závěrům historicky podivuhodným, když řadí Havlíčka mezi básníky, kteří „našli cestu k Johánkovi“). Lze jen obtížně uvěřit, že autorka tyto texty (které se mnohdy pokouší kriticky hodnotit) skutečně nečetla a zná je pouze z kusých citátů v monografiích o Janu Nepomuckém – pokud tomu tak ale je, pak prosím o vysvětlení tohoto postupu při obhajobě práce. Ignorování historických pramenů vynikne i v kapitole o vyobrazeních svatého Jana – je sestavena pouze z parafrází z Rynešovy monografie; k zajímavému tématu, kterým je napětí mezi extrémním (např. Mattiellioho plastika v kostele sv. Petra ve Vídni) a standardizovaným obrazem svěťce, se autorka takřka nevyjadřuje.

Citovat Hájkovu kroniku v historické práci pouze z Vlnasovy monografie (a navíc nepřesně - !) je elementární metodologická chyba. I v důsledku toho práce působí jako pouhý soubor výpisků ze tří nebo čtyř odborných textů. Autorka ale navíc této své odborné literatuře nevěnovala ani tu základní péči, aby se s ní v úvodu práce kriticky vyrovnala. V nesourodé směsi se tu tak ocitají názory z katolické perspektivy legendu podporující (Stejskal, Polc a Ryneš – nedozvíme se ale, jestli Polcova téměř pětisetstránková kniha o Janu Nepomuckém z roku 1993 je novou monografií nebo pouze přetiskem vydání z roku 1972; autorka ji v seznamu literatury neuvádí), názor moderního historika (Vlnas) a poněkud starší historicky vyhocený názor, oponující Palackého a Masarykovu pojmání českých dějin (Pekař).

Heterogenost práce, poskládané vlastně jen z nesourodých citací a parafrází, je podtržena i jejím jazykem a stylem. Na jedné straně čtenáře zarazí autorčina knižní a zastaralá slovní spojení („na mladé univerzitě v Praze“, „připadlo mu rozsuzovat spory“, opakovaně se tu „čerpá z košaté nepomucenské literatury“ atd.) a archaizující sklon k exkluzivním nebo nepřímým pojmenováním (práce se hemží „bohorodičkami“, „Kristovými náměstky“, „svatopisci“, „mučenci“ apod., O Dobnerovi se opakovaně mluví jen jako o „Gelasiovi“, Václav IV. zde vystupuje jako „český Neron“) i zastaralé podoby slov (opakovaně „bulla“, „kodeks“ apod.), na druhé straně naivní, obrazné, někdy až pepické vyjadřování („Beckovský líčí trapas“... /diplomantka dokonce ví, ačkoli Beckovského knihu nečetla, že „Jan František Beckovský si tuto ostudu opravdu užil“, 36/ letáky na arcibiskupovi „nenechávají nit suchou“, stejně jako ji nenechává Berghauer na Hahnovi, 18, 71/, Janova smrt byla „hřebíčkem do rakve císařování Václava IV.“ /což je ovšem historický nesmysl/, Abel Balbína „strhal“ /79/, u Jiráskova je Nepomucký „jasně negativní postavou“ /87/ atd. atd.). Autorčino vyjadřování se

normám odborného stylu vymyká na řadě míst a opakovaně – např. směrem k ironii, což má za následek nesrozumitelnost práce (zejména hodnocení jezuita Balbína; např. v Závěru je hodnocen jako „slavný to historik“, o stránku dál se o něm píše jako o „zchytralém Balbínovi“; větu, že „Kristus by měl z Berghauera radost“ myslí diplomantka se vši vážností nebo ironicky?).

Autorčino zjevné zaujetí, které jsem označil za druhou velkou přednost práce, se ukázalo být i jejím druhým velkým nedostatkem. Vede ji k jednostranné a nehistorické interpretaci nepomucenské legendy. Přejímá názor Pekařův, aniž považuje za nutné se s ním kriticky vyrovnat – pokud ovšem nepovažujeme za takové vyrovnání úsudky typu „my s ním souhlasíme“ či „jeho stanovisko uznáváme za dobré a spravedlivé“. Při obhajobě práce doporučuji se zaměřit právě na důsledné vysvětlení tohoto postoje. Za závažnější ovšem považuji jednostranná odsouzení kritiků nepomucenské legendy. Týká se to především opakovaně vydávané nepomucenské studie Jana Herbena, kterou se autorka odmítá zabývat s vysvětlením, že by „zbytečně plýtvala papírem“ (! - 82). Stejně neobjektivně a bez vysvětlení kontextu hodnotí i Arbesovu práci o Jana Nepomuckém. V těchto pasážích už její práce není odbornou prací vysokoškolské studentky, je pouhým (používám jejích vlastních adjektiv) agresivním, nenávisným a exaltovaným náboženským pamfletem.

K této části práce mám několik konkrétních otázek: „Autorem Arabesek“ je zde míněn Arbes nebo Neruda? Jaký „nenávisný protijezuitský pamflet“ /80/ napsal Jan Neruda? Arbesova práce o Janu Nepomuckém není uvedena v seznamu literatury: je možné, že autorka práci, o níž se vyjadřuje s takovým despektem, ani nečetla? Nedomnívám se, že by Votkovou prakticky neznámou brožurou Arbes „dostal ránu“; pokud autorka uvádí, že ano, mohla by to nějak doložit?

Nevyváženost autorčiných postojů je zřejmá i z citací: pramen, který uvádí Jana Nepomuckého do souvislosti s lichvářskými praktikami, citován není, zato je tu obsáhlý citát, který se pokouší historický zdroj relativizovat. Bezvýznamné oslavné verše V. A. Svobody nebo F. V. Karlíka jsou obsáhle citovány na několika stranách, nepomucenská travestie Legenda z Kamenného mostu od Jana Nerudy nikde v práci zmíněna není (je možné, že ji autorka vůbec nezná?). Dobrovského slavný úsudek, že „hruběji se věru nelze mýlit, než když se za svatou prohlásí osoba, která nikdy neexistovala“, je sice v práci citován, ale v závěru, kde autorka historii nepomucenské legendy a antilegendy shrnuje, není Dobrovský vůbec zmíněn.

To jsou hlavní výhrady k práci, k dalšímu už jen stručně:

- v případě vztahu mezi nepomucenskou legendou a satirou Podkoní a žák nebo bajkou O lišce a džbánu autorka dobře cítí, že „se pouští na tenký led spekulací“; otázkou je, proč se na něj tedy vůbec pouští?
- Obsáhlý, ale problematický je poznámkový aparát, od pozn. č. 1, která neodkazuje vůbec k ničemu, po např. pozn. č. 32, kde není jednoznačně uvedena strana. Číselné odkazy k poznámkám pod čarou jsou nesystematicky uváděny před i za interpunkčním znaménkem.
- Interpunkce podtrhuje dojem exaltovanosti celé práce (až čtyři vykřičníky v jednom odstavci). Někdy je matoucí (s. 15), někdy zcela chybná (s. 91, 94 aj.).
- Práce obsahuje poměrně velký počet pravopisných chyb a přehlédnutí („od jeho smrt“ /47/, „kříž se s Pomukem zžil“ /58/, „socha z Ústní nad Orlicí“ /58/, „ostatní zemští patrony“ /58/, „světově proslulou se stal typ z Karlova mostu“ /59/, „postoje... napadali tradici“ / apod.).
- Autorčiny zjevným problémem je psaní velkých písmen: místy je ponechává za číselným vyjádřením (píše např. „16. Října“, „19. Století“), pravidelně píše velká písmena nejen v názvech diecézí („Pražská“, „Nankinská“...) a v obecných pojmenováních („Alpské země“), ale i v názvech řádů („Jezuité“, „Dominikáni“,

„Františkáni“, „Karmelitáni“) a politických hnutí (Mladočeši“, „Staročeši“). Naopak s malými písmeny píše tituly („Judr.“) a na jednom místě i vlastní jméno („nepomucký“, s. 84).

- Odkaz na komunistickou diktaturu na s. 44 je zcela zbytečný a matoucí.
- Není zřejmé, podle jakého systému jsou uvedeny tituly v seznamu literatury; ale porušení normy, kterou je řazení podle abecedy, by mělo být vysvětleno. V literatuře není uveden F. Seibt, na kterého autorka odkazuje na s. 25.
- Kompozice práce je nepřehledná. Tituly kapitol jsou někdy matoucí („První krůčky“), někdy až absurdní (kapitola o počátcích sporů o autenticitu Jana Nepomuckého se jmenuje „Dobrovský – vhození ručníku do ringu“).

Celá práce je psána z vyhraněně náboženské perspektivy. Přes množství citátů a odkazů je více náboženským traktátem než odbornou prací. – Mezi těmi, kterým autorka děkuje za pomoc při práci, jsou jmenováni i Bůh a svatý Jan z Pomuku. Na s. 22 je kriticky zmíněno, že historik Vít Vlnas „mává nad zázraky rukou.“ Zjevně by to neměl dělat, protože toto jeho chování je podle autorčina odkazu popsáno v Polcově a Rynešově monografii, která vyšla v Římě v roce 1972, tedy v roce, kdy Vlnasovi bylo deset let. Tuto skutečnost lze vysvětlit trojím způsobem: buď jde o takřka neuvěřitelný fakt, nebo o opravdový zázrak, překonávající zázraky nepomucenské, nebo prostě o jeden z mnoha autorčiných omylů a přehlédnutí. V takovém případě je možné se i ptát, jestli deklarovaní pomocníci, tedy Bůh a svatý Jan Nepomucký, odvedli vždycky dobrou práci.

V posudku jsem se zaměřil především na nedostatky předložené bakalářské práce. Přes množství výhrad, především k jejímu žánru a zaměření, konstatuji, že Marie Jandásková předložila odpovídající bakalářskou práci a navrhuji její hodnocení známkou velmi dobře.